ब्रेन इंटरनेशनल स्कूल

विषय - संस्कृत कक्षा - नौ अभ्यास पत्र, जुलाई 2024-25

खण्ड: – क अपठित अवबोधनम्

प्रश्न 1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत।

अति प्राचीनकाले श्रवणम् एव प्रधानं विद्यासाधनम् आसीत्। कालक्रमेण लेखनपद्धतिः आरब्धा। इदानीम् गणकयन्त्रम् अस्ति। गणकयन्त्रद्वारा ध्वनियन्त्रद्वारा च आविष्कृते दर्शनश्रवणमाध्यमे इदानीं विद्यासाधने स्तः। किम् एषा प्रक्रिया मानवसमाजस्य विकासं प्रदर्शयति अथवा विकारम् इति तावत् चिन्तनीयम्। गुरोः मुखात् श्रवणं गुरोः सन्निधानं शिष्यस्य अवधानं गुरुशिष्ययोः वात्सल्यं च ज्ञानसम्पादनं पोषयति कदाचित् शिष्यस्य अनवाधने गुरुः तं सावधानं करोति स्म। गुरोः सन्निधाने शिष्यः आत्मीयतां वात्सल्यं च अनुभवति स्म। यन्त्रमाध्यमेन श्रवणे तु न सावधानतायाः बोधः। न आत्मीयानुभवः। अतः यन्त्रं श्रुत्वा ज्ञानं दुर्लभम् एव। व्यक्तित्व निर्माण च अपि दुर्लभम्। गुरोः सन्निधाने शिष्यः न केवलं ज्ञानं प्राप्नोति अपि तु सदाचारं सार्थकजीवननिर्वाहदृष्टिं च अपि बोधति। शिष्यस्य शारीरिक मानसिकविकासाय आवश्यकः गुरुशिष्ययोः संबंधः।

I एकपदेन उत्तरत-

i) अतिप्राचीनकाले प्रधानं किम् आसीत् ?

ii) कालक्रमेण का आरब्धा?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत-

i) गुरोः सन्निधाने शिष्यः किम् अनुभवति स्म?

ii) किमर्थम् आवश्यकं गुरुशिष्ययोः संबंधः?

III भाषिक कार्यम्-

i) अस्य अनुच्छेदस्य उचितं शीर्षकं लिखत।

ii) 'प्राप्नोति' इति क्रियायाः कर्तृपदम् किम्? (शिष्यः /गुरोः / सः)

iii) अनुच्छेदे 'समीपे' इति पदस्य कः पर्यायः आगतः? (सावधान/सन्निधाने/बोधति/संबंधः)

iv) 'प्रक्रिया' अत्र विशेषणपदं किम्? (किम् / एषा/ मानवसमाज)

प्रश्न 2 भवती गरिमा। भवत्याः सखी चित्रा गायन प्रतियोगितायाम् प्रथमं स्थानं प्राप्तवती। तस्यै लिखिते वर्धापने मञ्जूषातः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पत्रं पुनः उत्तरपुस्तिकायाः लिखत।

चण्डीगढतः

दिनांकः ....

प्रिय 1 ....!

सप्रेम नमोनमः।

समाचारपत्रेण ज्ञातम् यत् भवती राष्ट्रिय -गायन -प्रतियोगितायाम् 2 .... स्थानम् प्राप्तवती,पठित्वा अतीव 3............... अनुभवामि। त्वया बाल्यकालात् एव 4 .... गृहीता नित्यम् च 5 .... कृतः ,इति अहम् जानामि। अनेकाः विपरीत परिस्थितयः अपि त्वया 6 .... । अद्य तव परिश्रमस्य आत्मविश्वासस्य च विजयः अभवत्। सफलतायाः

प्रथमं 7 ....भवत्याः आरूढम्। अस्मिन् अवसरे मम 8 .... स्वीकरोतुः भविष्ये अपि एवम् एव सफला भवेत्। इयं कामना अस्ति। स्वपित्रोः सेवायाम् मम 9............... निवेदयतु।

भवत्याः सखी

10 ....

प्रसन्नताम्, अभ्यासः,सोपानम्, प्रथमम्,गरिमा,चित्रे,अभिवादनम्,सोढाः,संगीतशिक्षा,वर्धापनम्

प्रश्न 3 अधः प्रदत्तचित्रस्य वर्णनं मञ्जूषायाः सहायतया पञ्चसु वाक्येषु संस्कृतेन कुरुत।

इदम् , कारप्रदर्शनीस्थलम् ,अनेके जनाः स्थिताः , सन्ति ,मध्ये ,नूतनं कारयानम् , विद्यते ,जनाः , प्रसन्नाः , एकस्याः नार्याः अंङ्के ,बालकः अस्ति , सर्वत्र चाकचण्यं , वर्तते

प्रश्न 4 अधोलिखितान् संवादान् रिक्त स्थानेषु लिखत।

भिक्षुकः - भवान् , एकं पणं 1 ....।

पथिकः - त्वम् किमर्थम् 2 ....?

भिक्षुकः - मम समीपे धनं नास्ति।

पथिकः - 3 .... न अस्ति, तर्हि कार्यं 4 ....।

भिक्षुकः- अहं कथं कार्य कर्तु शक्नोति, अहं पादेन 5 ....अस्मि।

पथिकः - खञ्जः असि, परं तव द्वौ 6 ....तु स्तः।

भिक्षुकः - परम् मम हस्ते 7 .... अस्ति।

पथिकः - पीड़ा अस्ति , अहम् 8 .... औषधं यच्छामि।

भिक्षुकः - परं 9 .... तु धनम् एव इच्छामि।

अम्बा - यदि 10 .... इच्छसि तर्हि परिश्रम कुरु।

हस्तौ, तुभ्यम् , खञ्जः, इच्छसि, अहम्, धनम्, यच्छतु,धनम्,पीडा,कुरु

प्रश्न 4 मञ्जूषायाः सहायतया निम्नलिखितं कथापूर्ति कुरुत।

प्रातः कालः अति 1 .... भवति। वृक्षेषु 2 .... मधुरं कूजन्ति। उद्यानेषु 3 .... विकसन्ति। 4 .... सुगंधः शुद्धः च वहति। जनाः 5 ....

गच्छन्ति। यदा **6 …………** पूर्वदिशायाम् उदयं गच्छति तदा दृश्यम् **7 ………** भवति। प्रातः जनाः **8 ……………** उल्लासेन कुर्वन्ति। छात्राः प्रसन्नमुखेन **9 ………** पठनाय गच्छन्ति। सर्वे नवजीवनम् इव **10 …………**।

भ्रमणाय , सूर्यः , स्वकार्याणि , विद्यालयम् , पवनः , सुखकरः ,खगाः , अनुभवन्ति , मनोहरम् , पुष्पाणि